

Tisztelt Elnök Úr!

Tisztelt Főpolgármester-helyettes Asszony!

Tisztelt Vendégeink!

Kedves Barátaim!

1956, aligha túlzás ezt állítani, alapvetően változtatta meg nemzedékek gondolkodásmódját. Albert Camus, a Nobel-díjas francia író így emlékezett vissza '56 történeti jelentőségére: „Kelet-Berlin, Poznań, Budapest... Egy gigantikus mítosz omlott össze. Az ellenállás erénye és a szabadság értéke számunkra új értelmet kölcsönöz az életnek...” Érdekes Camus gondolataira odafigyelni: a lengyelek és a magyarok szabadságvágya, valamint az ellenállásukban rejlő erkölcsi erő „számunkra új értelmet kölcsönöz az életnek”. Számunkra: azaz az akkori szabad világ számára, a Nyugat számára, és tegyük hozzá – ahogy Camus esetében is – a kommunizmusból kiábrándult nyugatiak számára adott új erkölcsi töltekezést Poznań és Budapest fiatal munkásainak, diákjainak emberi tartása, halált megvető bátorsága.

1956 lengyelek és magyarok számára közös történeti tapasztalat. Nyugat-Európa számára közös történeti szimbólum. '56 a szovjetellenes, antikommunista ellenállás és a reálpolitikát is felülíró szabadságvágy egyetemes jelképévé vált – a vasfüggöny mindkét oldalán. Ez a kiállítás, mely három intézmény összefogásaként jöhetett létre, a lengyel és a magyar társadalomnak erről a közös történeti tapasztalatáról, szabadságvágyáról és erkölcsi tartásáról szól.

A fotók nagyon árulkodóak. Nézzük csak a kiállítás nyitó képét! Ragyogó tekintetű, boldog emberek vonulnak békésen, felszabadultan, megtapasztalva az összefogás erejét. Olyan emberek, akik – vagy valamely családtagjuk – jó eséllyel személyesen is átélhette a kommunista diktatúra mindennapokat megnyomorító terrorját. A kiállítás tablói mellbevágóan tükrözik a totális alávetettségnek és a nemzeti megaláztatásnak mindent átható világát: a személyesen Sztálin által javított lengyel alkotmánytervezet, a lerombolt templom helyére emelt gigantikus budapesti Sztálin-szobor és a díszszemlékhez letarolt tér, az internálótáborban beszélőre/láthatásra érkező asszonyok sora, a padláson elrejtett gabonát kereső rendőr fémjelzik az ötvenes évek szörnyű valóságát.

Tisztelt Egybegyűltek!

Jól tudjuk, a lengyel és a magyar 1956 egyszerre volt válasz a szovjet megszállásra, a terrorra, a nemzeti értékrenddel szembeni támadásra, az alapvető szabadságjogok, a szólásszabadság, a vallásszabadság megsértésére, valamint a mindezt elhazudó, elviselhetetlen propagandára. A történelmi leckét mindnyájan ismerjük: a hatalomhoz ragaszkodó, ugyanakkor elbizonytalanodó, majd pánikba esett pártvezetés mindkét országban hasonlóképpen reagált a százezres tüntetésekre. A poznańi véres csütörtök és a szovjet csapatok budapesti behívása egy tőről fakadt: ez pedig a döntésképtelenség, a félelem, valamint a hatalmi gőg rutinja volt. A párt teljhatalmú urai féltek, kapkodtak, és ultima ratióként az erőszak eszközeihez nyúltak. 1956 megrendítői képei, ismert és kevésbé ismert eseményei, Poznań, Budapest és a többi helyszín legendás alakjai mind-mind felvillannak a kiállítás tablóin.

A legfelemelőbb képek azonban – meggyőződésem szerint – a segítségnyújtásról és az emlékezéstről szólnak. Zbigniew Herbert jól ismert versével szólva a „levegőből roppant zsinórt fonó lengyelek” repülőgépen szállított óriási mennyiségű vér- és gyógyszer szállítmányai hatalmas segítséget jelentettek a magyaroknak. Három évtizeddel később pedig, még a szovjet megszállás éveiben, a varsói Ujazdowski park kerítésére kifeszített '56-os lepedő, vagy a Podkowa Lesna-templomban felállított emléktábla segített átmenteni a forradalom feledésre ítélt, elhazudott közös történelmi emlékezetét.

Kedves Barátaim!

A diktatúra a közösségi tudat gyökeres átalakítására törekedett. Ez a törekvés azonban, köszönet az elődök erőfeszítéseinek, kudarcot vallott. Magyarországon a kommunizmus összeomlása a forradalom mártírjainak újratemetésével és a szovjet csapatok kivonulásának nyílt követelésével teljesedett ki. 1989-ben a kommunista rendszer erkölcsileg és lélektanilag végképp összeroppant. 1956 végül mégiscsak legyőzte a diktatúrát. Sok százezer ember áldozata nem volt hiábavaló. Ez a kiállítás az ő emléküket is idézi.

Az emlékkiállítás közösségi cselekedet. Most sem történhetett ez másként. A lengyel Nemzeti Emlékezet Intézete, a varsói Magyar Kulturális Intézet és a Nemzeti Emlékezet Bizottsága kollégái rendkívül szoros, talán már azt is mondhatjuk, baráti együttműködésének és valódi szakmai összefogásának köszönhető, hogy ez a kiállítás megvalósulhatott, és Poznańban,

Varsóban és itt, Budapesten is a nagyközönség elé kerülhet. Ezt szeretnénk Kamiński elnök úrnak, Paweł Sasankának, az IPN munkatársának, Tischler Jánosnak, a varsói Magyar Kulturális Intézet igazgatójának, és nem utolsósorban kollégáimnak, a NEB Hivatala munkatársainak megköszönni. Bízom benne, hogy erőfeszítéseink továbbra is szolgálni fogják közös múltunk és örökségünk elmélyült feldolgozását és magas szintű továbbadását.

Köszönöm a figyelmüket.